

DÖMSÖDY ANDREA – SZAKMÁRI KLÁRA

Több mint 30 év a könyvtárostánár szakma alakításában és képviselésében

MŰHELY

1. KIK VAGYUNK ÉS MIT AKARUNK?

„Az egyesület egész fennállását jellemezte és jellemzi az a szakmai küzdelem, amelyet a közoktatás, köznevelés világában kellett és kell még ma is megvívniuk a könyvtárostánároknak. A tét az iskolai könyvtár, illetve a könyvtár-pedagógia helyének és szerepének felismertetése az ágazat irányítóival, elméleti és gyakorlati szakembereivel. [...] Bár korántsem sikerült még minden lényeges szakmai gondunkra megoldást találni – a Könyvtárostánárok Egyesülete hatékonyan működik, nagyon sokat vállal, és elég sokat tett az iskolai könyvtárügyért, a könyvtárpedagógia valós értékének elfogadtatásáért.” – írta *Balogh Mihály* (2012, 35.) az egyesület történetét bemutató kötet összefoglalójául.

A fentieket 2012-ben már „könnyű” volt leírni, de az út idáig hosszú volt és hisszük, hogy még nincs vége. Az alapítók, sőt a 33, 50, 100 és 1000 évvel ezelőtti dolgozó kollégák mind-mind hozzátettek ahhoz, hogy az iskolai könyvtárosságból kifejlődött a könyvtárostánárság. Könyvtárostánárnak azt a szakembert nevezzük, aki könyvtári és pedagógiai szakképzettséggel és feladatokkal iskolai könyvtárban dolgozik (*Dömsödy*, 2018a, 45–49.). A szakma fejlődését, identitásfókuszát jól mutatja a KTE szervezeti fejlődése; vagyis a rövid betekintés az egyesület történetébe, működésébe betekintést nyújt a szakmába is.

A szakemberek és a szervezetek megnevezésétől függetlenül viszont, mind az iskolai könyvtárak, mind a bennük, értük dolgozók, mind szakmai szervezeteik azért a fő célért dolgoztak, hogy az iskolában a tanulást és a pedagógusi munkát segítsék. Amikor érdekvényesítésről beszélünk, akkor annak végső célja mindig ez. A segítség módját azonban nyilvánvalóan alapvetően határozza meg az iskola pedagógiai és infrastrukturális állapota, mely befolyásolja az érdekvényesítés tartalmát, módját is.

2. RÖVID TÖRTÉNET

2.1. Az előzmények

A könyvtárostánári hivatás évszázadok során alakult ki, formálódott, de a fejlődés a 20. század második felében gyorsult fel (*I. ábra*). A hatvanas években egyre több pedagógus lett

függetlenített iskolai könyvtáros, míg mások könyvtárosként kerültek az iskolákba. Mindkét oldalról érkezőknek megvoltak az erősségeik és gyengeségeik. Míg a tanárból lett iskolai könyvtárosoknak könyvtárszakmai dolgokat kellett megtanulniuk, addig a könyvtárosoknak pedagógiai szemléletet és gyakorlatot kellett szerezniük. A tanárból lett könyvtárosok természetes módon simultak be az iskola nevelő-oktató tevékenységébe, a könyvtárosként érkezőknek viszont jobban meg kellett küzdeniük az elfogadásukért.

1. ÁBRA

A magyarországi iskolai könyvtárak fejlődésének állomásai

könyvtárostánárok az iskolai könyvtárban	XXI. sz.	kimagasló \square elhaló iskolai könyvtárak problémás működési feltételek		2019	szakmai útkeresés	
				2012	jelentős anyagi visszaesés	
	1970-90-es évek	szakmai identitás kialakulása a könyvtárpedagógia megerősödése		1997	kult. és oktatási törvényi háttér gyengülése	
				1995	NAT szerves beépülés (kereszttanterv + befogadó tárgyak)	
				1986	1. szakmai szervezet	
1978				az anyanyelv tanterv része a könyvtárhasználat		
iskolai könyvtárok	1950-1960-as évek	újjászervezés iskolai életbe való erőteljesebb bekapcsolódás		1959	1. iskolai könyvtári folyóirat	
				1958	országos hálózattá fejlesztés (OPK)	
iskolai könyvtár	XIX. sz. XX. sz. eleje	iskolai könyvtárak számának növekedése jelentős gyűjtemények kialakulása		1902	1. szakkönyv (iskolai könyvtári)	
				1881	kötelező népiskolai könyvtár	
iskolai könyvtár	XVIII. sz.	a mai iskolai könyvtári működés gyökerei		1777	kötelező tanári könyvtár (a középiskolában)	
könyvtár az iskolában	X-XVII. sz.	könyvtárak a középiskolákban	1621	diákok használhatják a tanári könyvtárat (Sárospatak)		
			996	1. iskola (könyvtára is van)		

FORRÁS: saját szerkesztés Dömsödy és Pataki (2019) alapján

A jogi szabályozásnak, valamint az oktatás, a pedagógia nyitásának köszönhetően a '70-es évekre egyre több iskolai könyvtáros lett, akik közül a '80-as évekre „kitermelődött” egy szakmai elit. Ők elméleti és gyakorlati munkásságukkal nagyban hozzájárultak a professzió kialakulásához és a szakmai önszerveződés megindulásához. Gondolhatunk itt pl. az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumból (OPKM) Kisfaludi Sándorra, majd Dán Krisztinára, az Országos Oktatási Központból (OOK) Celler Zsuzsannára, a gyakorló kollégák közül a fővárosból Ballér Endrére, Ugrin Gábornéra, Győri Gáspárra, illetve a hódmezővásárhelyi Imolya Imrere, a kecskeméti Orosz Lászlóra, a kunszentmiklósi Illyés Bálintra és Balogh Mihályra, a soproni Pröhle Jenőre.

Az iskolai könyvtárosok, akiknek iskolájukban általában nincs hasonló munkakörű kollégájuk, egyre többen találták meg a szakmai közösséget a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) megyei és/vagy szakterületi szekcióiban, így sokan csatlakoztak az MKE-n belül 1973-ban alakult Ifjúsági szekcióhoz, majd az 1974-ben indult Gyermekekönnyvtárosok szekciójához is. Utóbbiba inkább az általános iskolai, előbbibe a középiskolai könyvtárosok léptek be. Az ifjúsági szekcióban kezdett tevékenykedni a budapesti iskolai könyvtáros Ugrin Gáborné (Márta), aki a szakmai érdekérvényesítésben, az egyesületi életben haláláig jelentős szerepet töltött be.

2.2. A szervezet - a kettős kötődés, a sajátos feladatok kifejezése

2. ÁBRA

A KTE szervezetének története évszámokban

FORRÁS: saját szerkesztés Dömsödy és Pataki (2019) alapján

Az iskolai könyvtárosok az első lépést a szervezeti önállóság felé 1983-ban tették meg, amikor Ugrin Márta, az MKE Ifjúsági szekció frissen megválasztott titkára kezdeményezésére megszervezték az első nyári akadémiajukat, harmincnyelc résztvevővel. Szintén az ő vezetésével kezdeményezték 1986-ban az MKE-nél az önálló szekció alapítását, melynek céljaul a könyvtárügy és az oktatásügy egyidejű szolgálatát jelölték meg. Lázás szervezés kezdődött, a levelezés mellett, előkészítő ülések sorát tartották, cikket is tettek közzé a *Pedagógusok Lapjában* (Ugrin, 1986).

„[...] új szekciót indítani mégsem volt egyszerű. Egyrészt mert akkoriban szinte mindent politikának hívtunk, így volt kultúrpolitika, könyvtárpolitika, egyesületpolitika, s talán még szekciópolitika is. Amit pedig politikának hívtunk, ahhoz leginkább fölülről lehetett hozzányúltni, ahhoz minimum kultúr-, könyvtár-, egyesület- és/vagy szekciópolitikusok dukáltak.

[..] végül is 1986. június közepén Ugrin Márta szak-

mai tanácskozást szervezett a Veres Pálné Gimnázium könyvtárában, szabályos meghívókkal, szabályos napirendi pontokkal, és az akkori MKE elnök, Billédi Ferencné ugyancsak szabályos aláírásával. Az a tizenkilenc szakember, aki eljött, akkurátusan megtárgyalta a fő napirendet, az iskolai könyvtárosok továbbképzése időszerű helyzetét, miközben mindenkinek pontosan tudta, hogy ez itt most fedőnév, konspiráció. Igazából az „egyéb ügyek” című napirend kedvéért jöttünk össze. Végül el is értünk odáig, és akkor Ugrin Márta mintegy mellesleg fölemlítette, hogy nagyon kéne már egy iskolai könyvtáros szekció. Ezt viszont a jelenlévők túlnyomó többsége maradéktalanul támogatta. Vagyis jónak bizonyult a résztvevők kiválogatása.” (Balogh, 2012, 37–38.)

*a két szakma, a könyvtáros-
ság és a gyakorló pedagógia
határvidékén működő
szakemberekből álló szerve-
ződés jön létre*

Ez az írás, miként az előkészítés számos egyéb momentuma is, jelezte, hogy itt és most – a könyvtáros egyesület életében először – markánsan kettős kötődésű, a két szakma, a könyvtárság és a gyakorló pedagógia határvidékén működő szakemberekből álló szerveződés jön létre. Erre utalt a szervezés gondjait vállaló kolléga számos levelének aláírása is: „Ugrin Gáborné *könyvtáros tanár*,” és ezért merült fel az előkészítés során, hogy talán nem is az MKE-n, hanem a Pedagógiai Társaságon belül kellene megszerveződni. Végül 1986. november 28-án a Pedagógusok Szakszervezete Csengery utcai Fáklya Klubjában 53 fővel megalakult az MKE új, önálló szekciója *Iskolai könyvtárosok szekciója* néven.

Balogh Mihály akkori jegyzőkönyvvezető, könyvtárostanárra, későbbi elnök, KTE történetíró, OPKM főigazgató, polihisztor így emlékezik vissza a Fáklya klubban történetekre: „Érdekes volt szembesülni most, közel negyedszázad után azzal a jegyzőkönyvvel! Férfiasan be kell vallanom, hogy azzal a hangulattal, amit ott és akkor megéltünk, köszönőviszonyban sem volt az én jegyzőkönyvem. Hogy milyen volt a hangulat? Egyszerre feszült és örömteli. Összeszorult bennünk a »mi lesz ebből?« aggodalma, az »azért is megmutatjuk« büszke daca, s nyilván a »kezünkbe vesszük a szakmánk sorsát« felelős öröme is.” (Balogh, 2012, 38.)

A következő szervezeti átalakulás, részben a szekción belüli szakmai nézeteltérések következményeképpen is, az 1991. november 15-i közgyűlésen történt, és az új Szervezeti és Működési Szabályzat szerint az MKE *Iskolai könyvtárosok szekciója* az MKE *Könyvtárostanárok Szervezete* néven működött a tovább. Az előtag módosítása a tagok kettős – közoktatási és közgyűjtmenyi – kötődését volt hivatva az eddigieknél pontosabban kifejezni, a *szekció szervezetté* változása pedig az önálló(bb) jogi személyiség kifejezésére tűnt alkalmasabbnak. Az új formáció az eddigiektől merőben eltérő, más típusú irányítási filozófiát, vezetési stílust

kívánt meg. Az akkor kialakított szervezeti struktúra és tevékenységek alapjaiban máig jellemzik a KTE-t.

Az új vezetőség indulásként a felelősség és a feladatok differenciált megosztásával törekedett eleget tenni az elvárásoknak. Az évek során számtalan szakmai rendezvényt szerveztek. A témák mindig nagyon aktuálisak voltak: számítógépesítés, törvény-előkészítés, NAT... 1990-től megindult a jogi javaslattevő, véleményező tevékenységünk, melynek nyomán a NAT és a könyvtári törvény szövegében sok javaslatunk meg is jelent.

kevesebb embernek, kevesebb idő alatt lényegesen több könyvtárosi, valamint könyvtárpedagógiai feladatot kellett teljesítenie

2.3. Az önállóság - az önálló szakma kifejezése, az erősebb érdekérvényesítés szüksége

A kudarcok 1996-ban kezdődnek, amikor a törvény csökkentette az alkalmazandó iskolai könyvtárosok létszámát.

„Miután hónapokon át jártuk a törvénytervezet egyeztető értekezleteit, és tettünk szóvá mindent, amit negatívnak találtunk, és miután az utolsó, általunk ismert változatban még a – kényszerűen ugyan, de elfogadott – egy iskola-egy könyvtáros szisztémát láthattuk leírva, az akadémia záró előadójaként hozzánk érkezett államtitkár bejelentette az örömhírt, hogy a parlament jóváhagyta a törvényt, majd a kezembe nyomott egy példányt. Ösztönösen lapoztam bele, és kerestem meg a létszámot tartalmazó mellékletet. Ott pedig feketén-fehéren írva volt, hogy általános iskolában fél könyvtárost kell alkalmazni. A lehető legdurvábban becsaptak minket, és amikor ezt frissiben szóvá tettem a megnevezésre sem érdemes – egyáltalán nem félnek, sokkal inkább egésznek tűnő – államtitkárnak, azt válaszolta lazán, könyved mosollyal, vagy száz iskolai könyvtáros füle hallatára: – Ejnye, ejnye! Hát miért nem előbb szóltatok!” (Balogh, 2012, 40–41.)

A szakmai érdekérvényesítéshez egy olyan új formát látott szükségesnek a vezetőség, mely képesebb az iskola világával megértetni az iskolai könyvtárak céljait, feladatait. Ehhez kellett egy önálló egyesület, mely tanáregyesületként is definiálja magát. A teljes egyesületi önállóság deklarálására végül 1997. március 25-én, a fővárosi Fazekas Mihály Gimnázium dísztermében tartott közgyűlésén került sor. Az eddigi MKE tagszervezet ezután önálló jogi személyként, Könyvtárostanárok Egyesülete (KTE) néven működött tovább az MKE társult egyesületeként, melynek következtében a KTE tagok egyben MKE tagok is.

A KTE egyik elsődleges és igen fontos feladatának tekintette a szakma képviselőinek stratégiai alkalmazkodását ahhoz a paradoxonhoz, amely a NAT megkövetelte feladatnövekedés és a közoktatási törvény kedvezőtlen létszámnormái közötti feszültségből támadt. (Kevesebb embernek, kevesebb idő alatt lényegesen több könyvtárosi, valamint könyvtárpedagógiai feladatot kellett teljesítenie az iskolai könyvtárban!) Az új fejlesztési stratégia irányelveit Homor Tivadar ügyvezető alelnök dolgozta ki. A *Szakmai érdekvédelem, kapcsolatépítés;*

Egyesületi bázis erősítése; Innováció, imázsépítés főcímet viselő programot az egyesület az ezredfordulóra érvényes szakmai koncepciójaként fogadta el. A program tartalmát két cikk is közvetítette a könyvtári szaklapokban (*Homor, 1997*).

A parlament 2003-ban módosította a közoktatási törvényt, s ezt követően az oktatási tárca átdolgozta a Nemzeti alaptantervet, majd vitára bocsátotta, s utóbb kiadta a közoktatás fejlesztési stratégiáját. Az egyesület tavaszi szakmai továbbképzése is ezekkel a témákkal foglalkozott, majd 2003-ban állásfoglalást adott ki a témákkal kapcsolatban. Míg a NAT módosításait részleges, még kivédhető visszalépésnek értékelték az iskolai könyvtárügy szempontjából, addig a stratégia megítélése elmarasztaló volt, hiszen ennek a fontos dokumentumnak a megalkotói mintegy nem létezőnek tekintették, ugyanis kihagyták az iskolai könyvtárakat.

2006 a professzionalizálódás újabb állomása egyesületünk életében. A tagság 2005-ben Bondor Erikát, a budapesti Berzsenyi Dániel Gimnázium könyvtárostánárát választotta elnöknek. Munkája során a KTE még szervezetesebb lett, több új szolgáltatást vezetett be (pl.: elektronikus hírlevél, tagi e-mailes körlevelek az aktualitásokról). Ezek mind a mai napig szolgálják a tagok támogatását és a szakmai érdekérvényesítést. Az egyesület kapcsolati hálóját is bővítette, erősítette más tanárszervezetekkel. (Történelemtanárok Egylete, Magyaratanárok Egyesülete, Informatikatanárok Egyesülete). A Kárpát-medencei Könyvtárosok Éves Találkozóján, Csongrádon felvette a személyes kapcsolatot a határon túli magyar könyvtáros egyesületekkel, majd rajtuk keresztül pedagógus szervezetekkel, iskolai könyvtárosokkal. Pályázati támogatással és sok szervezés után így kerülhetett sor a kecskeméti nyári akadémián először arra, hogy határon túli iskolai könyvtárosok is részt vehettek a szakmai továbbképzésen Erdélyből, Vajdaságból, Felvidékről és Kárpátaljáról is. Ezek a kapcsolatok később segítettek a határon túli iskolai könyvtárosok szerveződéseit és erdélyi nyári akadémiák létrejöttét. Az alakulás 20. évfordulójára alapítottuk a KTE emlékérmét, az MKE emlékérem mintájára, azzal a céllal, hogy jobban ismertté és elismertté tegyünk a könyvtárostánári munkát, mivel nagyon kevés iskolai könyvtáros kapott állami-szakmai kitüntetést. Az Életműdíj kitüntetést 2006-ban első ízben vehette át hús, a szakmánkat meghatározó könyvtárostánár, ezzel elismerve úttörő tevékenységüket. Ezen a rendezvényen vehették át először az egyesület tagjai a Kis KTE könyvek című kiadványsorozat első darabját. A sorozat azóta újabb 9 kötettel bővült.

*az egyesület kapcsolati háló-
ját is bővítette, erősítette
más tanárszervezetekkel*

Sorozatunk kötetei:

1. Pappné Vőneki Erzsébet: *Természetes, Természettudományi ismeretszerzés könyvvel – könyvtárral, 5–8. évfolyam – Kalauz és feladatgyűjtemény, 2006.*
2. Bondor Erika: *Iskolai könyvtárak fejlesztése, menedzselése informatikai eszközökkel, 2007.*

3. Ilyés Renáta – Melykóné Tőzsér Judit: *Könyvtárhasználati feladatok, Módszertani segédanyag és óravázlatok hagyományos (nyomtatott) és elektronikus források használatához*, 2008.
4. Dömsödy Andrea (szerk.): *Iskolai könyvtári projektek, programok*, 2011
5. Bogyó Katalin, Cs. – Dán Krisztina – Dömsödy Andrea: *Útmutató a gyakorlóiskolák könyvtárainak szolgáltatásfejlesztéséhez*, 2012.
6. Balogh Mihály: *A magyar könyvtárostanárok egyesületi élete 1986-tól 2012-ig*, 2012.
7. Barátné Hajdu Ágnes – Cs. Bogyó Katalin – Eigner Judit (szerk.): *Könyvtárhasználati óravázlatok*, 2013.
8. Dömsödy Andrea – Tóth Viktória (szerk.): *Könyvtárhasználati óravázlatok 2.*, 2016.
9. Bogyó Katalin, Cs. – Dömsödy Andrea (szerk.): *Könyvtárhasználati ötletár - játékos feladatok*, 2017.
10. Dömsödy Andrea – Németh Szilvia (szerk.): *Olvasás, élmény, könyvtár. Egy könyvtárostanári konferencia lenyomata*, 2018.

Az elmúlt években a civil szervezeteket igyekeztek pálya szélére szorítani, így a kormányzati szervekkel való kapcsolattartás és érdekérvényesítés minimális szintre esett. A közigazgatási egyeztetés keretében benyújtott véleményeinkre válasz nem érkezik, a programjainkra szóló megszólalási felkéréseket az oktatási tárca részéről 2011–2019 között csak egyszer fogadták el. A NAT5/NAT2020 átalakításába nem vonnak be (ekkor először).

2016-ban az érdekérvényesítés új iránya lett a Civil Közoktatási Platformhoz (CKP) való csatlakozás, melyben a korábbinál sokkal több és új tanári, sőt szülői és diákszervezettel dolgozunk együtt az oktatás minőségéért és annak megismertetéséért, hogy ahhoz az iskolai könyvtárak mivel és hogyan járulhat(ná)nak hozzá. Kétévi lendületes közös munka után viszont a CKP-ban való munkánk is erőteljesen visszaesett.

3. CÉLOK, ALAPÍTÓI, ELNÖKI REMÉNYEK, A TAGOK IGÉNYEI

Balogh Mihály visszaemlékezése szerint nem indultunk nagy reményekkel: elsőként csak egy adatbázist szerettünk volna összeállítani, kik és hol dolgoznak iskolai könyvtárban. Célunk az volt, hogy „összerántsuk” a szakmát, közelítsük a különféle végzettségű, szakképzettségű tanárokat és a könyvtárosokat egymáshoz, szakmai párbeszéd alakuljon ki. A kis lépések elve alapján fokozatos volt az építkezés, inkább realisták voltunk. Az Alapszabályban megfogalmazott célok és feladatok lényegében változatlanok maradtak az elmúlt 34 év alatt, időközben inkább csak bővültek (3. ábra). A munka során csalódások és hullámvölgyek is voltak. Az irányító szervek részéről nem mindig kaptunk támogatást, nem tudtunk annyit megvalósítani, amennyit reméltünk.

3. ÁBRA

Az egyesület céljai és annak változásai

1986	1997 Alapszabály 4.§ (1)	2006, 2017 Alapszabály 4.§ (1) Alapszabály 2.3.1.
1. A tagok rendszeres tájékoztatása, szakmai érdekeik képviselése.	c) képviseli a közoktatás, a pedagógusképző felsőoktatás és a pedagógiai intézmények könyvtárostánárainak, könyvtárosainak és könyvtárainak szakmai érdekeit.	ua. + d) lehetőségei szerint képviselje a határon túli magyar iskolai könyvtárosok ügyét,
2. A tagok öntevékenységének, önképzésének és továbbképzésének segítése. (Iskolai Könyvtárosok Nyári Akadémiái)	a) gyarapítja tagjainak szakmai ismereteit, fejleszti hivatástudatát,	ua.
3. Közreműködés az OPKM és OPI terveiben szereplő kutatásokban.	b) együttműködik, kapcsolatokat épít ki a közoktatás és a pedagógusképző felsőoktatási könyvtárügy irányító szerveivel, intézményeivel, könyvtári és pedagógiai szervezetekkel, egyesületekkel, intézményekkel,	ua.
4. Kapcsolatok kiépítése és fenntartása az MKE szekcióival és megyei szervezeteivel.		e) az egyesület közhasznú tevékenységei: tudományos tevékenység, kutatás; nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés; kulturális tevékenység; a kulturális örökség megóvása; a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése,

FORRÁS: saját szerkesztés

A 20 éves jubileumra készülődve az akkori elnök (Bondor, 2005) feltette a kérdést, hogy „Ki tesz majd csodát?” az iskolai könyvtárakért. Válaszából arra következtethetünk, hogy a tagok, a kollégák túlságosan az egyesületre, annak vezetőire támaszkodtak. Ezért úgy döntöttek, hogy erőteljesebben kell felhívni a figyelmet arra: nem lehet mindent központilag, országos szinten megoldani, és/vagy a központi kezdeményezések eredményességéhez kell a helyi érdekérvényesítés is, a kollégák helyi teljesítménye, helyi harcai.

De Bondor Erika nyilvánvalóan látta azt is, hogy a KTE feladata is sok, ehhez pedig szervezettebb egyesület szükséges, mely irányba meg is tette a lépéseket. Ennek megfelelően bővítették az egyesületi szolgáltatásokat: rendszeres évi két hírlevél, tagi körlevelek, szakmai kiadványok, az Iskolai Könyvtárak Nemzetközi Napjának hazai felkarolása, a honlap újrágondolása, a blog megindítása jellemezte a tevékenységet.

2011-ben Szakmári Klára már egy átalakult, új rendben vette át az elnökséget, az egyesület azonban nehéz helyzetben volt. A publikált elnökségi program bevezetőjében megfogalmazottakból egyértelműen kiderül, hogy ebben az időszakban a tagok egyre inkább már csak a KTE-től várhattak és vártak segítséget, hiszen leépült az iskolai könyvtárakat támogató intézményrendszer (a pedagógiai intézeti könyvtárak megszűnőben voltak, az OPKM-nek szűkültek a lehetőségei), de egy önkéntesekkel dolgozó civil szervezet nem tudhat egy intézményrendszert pótolni. Emellett felmerült az a dilemma is, hogy az egyesület mennyiben és hogyan támogassa tagjait és a nem tag könyvtárostanárokat. Tegyene-e különbséget? Az aktív tagok száma egyszerre adott érdekképviseleti erőt, potenciális munkaerőt és plusz feladatokat. (Szakmári és Dömsödy, 2011)

A 2011-ben publikált elnökségi programban megfogalmazottak a mai napig érvényesek, mi több, az önkéntességéből akadó munkaszervezési problémák fokozódtak, hiszen az elnökségi tagok iskolai könyvtárakban dolgoznak, így a közoktatás problémáival a napi munka szintjén is találkozhatnak. Ilyen gondok a mostani időszakban: a kötelező óraszám növekedése, a megnövekedett iskolai adminisztráció, az ingyenes tankönyvek túlzásba vitt nyilvántartása, a tankönyvterjesztés államosítása, a tankönyvrendelés, visszaszedés és tárolás kidolgozatlan-sága, az állománygyarapítási források teljes elapadása, a pedagógushiányból következő gyakori helyettesítés, a pedagógus státusz jogtalan megvonása. Mindezek oda vezetnek, hogy a könyvtárostanár/iskolai könyvtáros a „jolly joker” a tantestületekben – a könyvtárpedagógiai és könyvtárszakmai munka rovására, vagyis egyre kevesebb ideje van az iskolai könyvtári munkákra, így annak szükségszerűen kisebb a hatékonysága, a látszatja. Így egyre kevésbé tudja a pedagógusok és a diákok munkáját aktívan támogatni, ennek pedig az a következménye, hogy egyre kevésbé érzik a munkája jelentőségét, ezért helyenként felerősödnek a hangok, hogy nincs is rá szükség.

Az elmúlt években az együttműködő partnerek számának növekedése, a nemzetközi kapcsolatok erősödése miatt több a lehetőség, így több a munka is az egyesületben. Gyakori kudarcunk, hogy időhiány miatt nem tudunk részt venni általunk is fontosnak ítélt feladatokban.

iskolai könyvtárakban dolgoznak, így a közoktatás problémáival a napi munka szintjén is találkozhatnak

A KTE-nek eddig is célja volt a tagok önképzésének támogatása, ma már feladatunkat látjuk a kollégák, a szakma megújulásának, szemléletváltásának segítségével. Mind a könyvtárak, mind a pedagógiai szemléletek, módszerek sokat változtak. Az iskolai könyvtárak jelenlegi infrastrukturális feltételei nagyon rosszak. De ez nem állhat a szakmai megújulás útjában! Ennek érdekében programjainkon nem egyszerűen aktuális témákat veszünk napirendre, hanem a mai pedagógiai elméleteknek jobban megfelelő módszereket, szemléletformáló, cselekedtető és interaktív formákat alkalmazunk. Hiszük, hogy frontális megoldásokkal nem lehet hatékonyan segíteni a kollégákat abban, hogyan és miért alkalmazzanak a tanulókat jobban aktivizáló, a társas tanulást előtérbe helyező megoldásokat.

*a résztvevők aktív
részvételére építő
problémamegoldást,
saját élményű
tanulást szerveztünk*

A KTE elnökségének visszatérő belső feszültsége: Manapság konferenciadömping van. A fejlődni vágyó kollégák nem győzik kapkodni a fejüket. A gyakorlatban mégsem érezzük ennek hatását. Az évek alatt nőtt bennünk a feszültség. Előadóként elégedetlenek vagyunk. Hol magunkban, hol a pulpitusról frontálisan szidjuk a kollégákat, hogy miért csak frontális és hagyományos oktatási módszerekben, tartalmakban tudnak gondolkodni. Ez ellentmondás. Szervezőként mégis beleestünk abba a jellemző pedagógusi hibába, hogy sokat akartunk „átadni” a résztvevőknek, így okosabbnál okosabb előadókat kértünk meg, hogy tartsanak frontális előadásokat. Sajnáltuk az időt. 2012 óta egyre tudatosabban kínozzuk magunkat azzal, hogy kevesebbet adjunk, de azt alaposabban. Nem lehet egy szakmai napon csak beszélni! Kell a szervezett interakció, a résztvevők tudásával, tapasztalataival is dolgozni kell. Ez nehéz, hiszen az idő szorít, a probléma, a feladat sok, a résztvevők száma nálunk már hosszú idő óta 120–160 fő, a párhuzamos program egy időszámban minimum hat műhelyvezetőt igényel, ehhez minimum hat helyszínt is... Ennek kell anyagi/szívésségi és térbeli feltételeit megerősíteni.

De nem adjuk fel! Akkor sem, ha a nagy könyvtáros vándorgyűléseken tapasztaljuk, hogy a mi szekcióinkból elszivárognak a résztvevők, amikor a bevezető előadások után csoportmunkára kerül a sor, 60–80 résztvevőből hirtelen csak 20 marad, pedig a téma nem változik... De mi hiszünk a módszertani váltás szükségességében! Az idő pedig lassan, de minket igazol. A résztvevői visszajelzések, a szakmabeli más szervezetek rendezvényeinek hasonló alakulása megerősítenek minket.

Ennek megfelelően a 2012-es nagy vidéki roadshowkon – melynek során 6 városban, a lakóhelyükhöz közel, több kollégának elérhető módon tartottunk szakmai napot, vagyis továbbképzést – tudatosan terveztünk műhelymunkát a programjainkba. Nem egyszerűen szekciókban folyó párhuzamos munkát, hanem a résztvevők aktív részvételére építő problémamegoldást, saját élményű tanulást szerveztünk. Kiadványainkban pedig nemcsak közöljük a kollégáink írásait, hanem közös alkotófolyamatban fejlesztjük tovább kiinduló anyagokat, mielőtt nyomtatásban megjelentetnénk.

A KTE által jelenleg (is) képviselt értékek, melyek meghatározzák az elnökség döntéseit, témaválasztásait, tevékenységét: együttműködés, minőségi oktatás, tanulás, egész életen át tartó tanulás, esélyegyenlőség, az információ és a vélemény szabadsága, tájékozottság, kritikai gondolkodás.

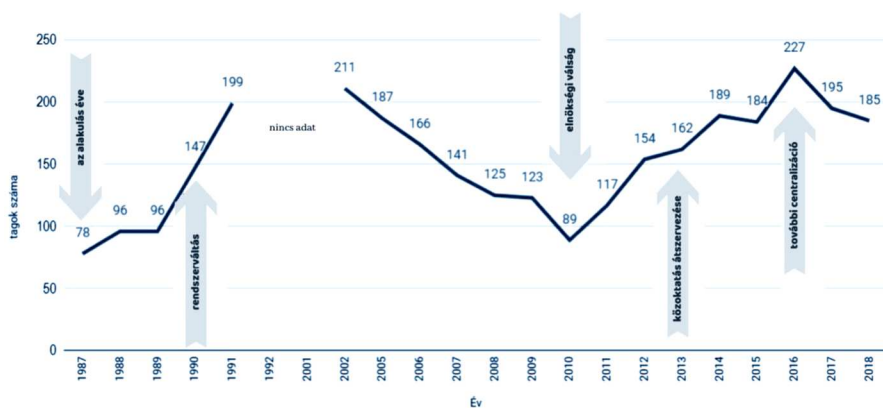
4. LÉTSZÁM, SZERVEZETTSÉG

Az iskolai könyvtárak és az iskolai könyvtárakban dolgozók számáról sem korábbról, sem mostanról nincsenek megbízható adataink, így nehéz megmondani, hogy milyen arányban érezték azt a kollégák, hogy az egyesületre szükség van és ezt megerősítő tagságukkal is támogatták azt.

A taglétszám alakulása összefügg a hazai oktatáspolitikai jelentősebb változásaival és az egyesület szervezeti problémáival. Az oktatás azon átalakításai, melyek az iskolai könyvtárak létét, feladatait érintették, ösztönözték a kollégákat a szakmai kapcsolatok erősítésére, az egyesületi tagságra. (4. ábra) Ilyen volt az 1989-es rendszerváltás, mely az oktatásban is jelentős változásokat hozott, majd a 2011-es köznevelési törvénnyel meginduló centralizálás (a közoktatás irányításának jelentős átalakítása, az iskolai könyvtárakat kiemelten támogató megyei pedagógiai könyvtárak fenntartási kötelezettségének megszüntetése), majd annak 2016-os újabb módosításai. Az egyesület szakmai rendezvényein és később kiadványaiban is mindig azonnal reagált az aktualitásokra, legyen szó számítógépesítésről, internetről, új tantervekről, ingyen tankönyvről, minősítésről. Az egyesület programjainak címéből is minden bizonnyal megbízható következtetéseket lehetne levonni a hazai oktatási rendszer folyamatairól.

4. ÁBRA

A taglétszám alakulása

FORRÁS: saját szerkesztés

Az egyesületnek soha nem volt alkalmazottja. Az elnökség tagjai mindig munkájuk mellett, önkéntesként végezték feladataikat. Ez nagy energiabefektetést igényel, az időben előrehaladva egyre nagyobb. Sokasodott az egyéni vagy országos szintű szakmai érdekérvényesítést igénylő feladat (pl.: státuszok megszüntetése, jogszerűtlen besorolás, kedvezőtlen jogszabály-módosítási tervek, munkabizottságok). Az évek során egyre több programot, információt, kiadványt nyújtottunk a tagságnak és a tágabb szakmai környezetnek. Több olyan időszak is volt, melyben ezeket nem sikerült teljességben és maradéktalanul jól szervezni.

Idővel fokozatosan több területen professzionalizálódott az egyesület. Ebben jelentős előrelépés volt a 2006-os alapszabály-módosítás. Ennek értelmében átalakult az a gyakorlat, hogy a közgyűlés által választott elnökségi tagok az alakuló ülésen osztották el egymást közt a feladatokat. 2006-tól konkrét tisztségekre lehet jelölni és választani, így minden feladatnak egyértelmű és azt tudatosan vállaló felelőse van. Ez sem jelentett viszont teljes megoldást, hiszen a nagy munkaigény miatt mindig vannak posztok, melyeken nagy a fluktuáció.

Az online lehetőségeket kihasználva igyekszünk egyes döntésekbe, anyagok kidolgozásába a tagságot is bevonni. Ennek az elmúlt években az volt a gyakorlata, hogy amennyiben a határidő engedte, a jogi egyeztetésre megkapott dokumentumokat kiküldtük tagjainknak is, hogy hozzászólhassanak. Ezzel kevesen szoktak élni. Nagyobb aktivitást érnek el online kérdőíveink, melyeket saját kezdeményezésű munkaanyagainkhoz küldünk ki. 2019-ben ilyenek voltak: az oktatási statisztika és a továbbképzés. Előbbinek nem, de utóbbinak lett eredménye, mert a Könyvtári Intézet akkreditált könyvtárpedagógiai tanfolyamot, ami eddig nagy hiány volt. Ez több munka, több idő – mint a valódi demokráciákban általában –, de hisszük, hogy megéri! Bár elnökségi tagjaink elismert, tapasztalattal rendelkező kollégák, az iskolák, iskolai könyvtárak sokfélesége miatt nem ismerhetünk minden fontos részletet. Másrészt lehetőséget akarunk adni a kollégáknak, hogy maguk is tegyenek az ügyért. Különösen a működés tervezésében-szervezésében, a jogszabályok véleményezésében, a szakmai dokumentumok kidolgozásában támaszkodunk rájuk. Igyekszünk az információszolgáltatásban, átláthatóságban jó példával elől járni, mindezt a jó értelemben vett civilség megtartása érdekében is. Ezt honlapunk megindulása, vagyis 2007 óta tudjuk hatékonyabban tenni, az elkészült anyagok nyilvánossá tételével.

Akinek az egyesület a legtöbbet köszönhet:

- Ugrin Gáborné az ötletgazda, az örök szervező,
- Balogh Mihály a névadó, a szemléletformáló, a történetíró,
- Bondor Erika az újjászervező, a nagyobb fokozatba kapcsoló,
- Szakmári Klára az örökös vezetőségi tag, a gondoskodó.

*több munka, több idő –
mint a valódi demokrá-
ciákban általában –,
de hisszük, hogy megéri*

Az elnökségi névsorok visszamenőleg is elérhetőek a honlapon.¹ Közülük mindenképpen ki kell még emelni Celler Zsuzsannát, Kalmárné Morcsányi Rozáliát, Dán Krisztinát, Dömsödy Andreát.

a NAT-ok és a kerettantervek alakításában, munkabizottságaiban 2012-ig részt vettünk

5. TETTEK, HARCOK, SIKEREK, AMIKRE BÜSZKÉK VAGYUNK

Érdekképviseleti sikerek

- A KTE, a Bod Péter Társaság és az OPKM közösen megszervezte, hogy 2002. szeptember 20-án az **Országgyűlés Oktatási és Tudományos Bizottsága** – fennállása óta első ízben! – **kihelyezett ülést** tartott a Városmajori Gimnázium könyvtárában, ahol témaként az iskolai könyvtárügy időszerű kérdései szerepeltek.
- Sikerült elérni, hogy a 2012-es jogszabály-változásokkor a **könyvtárostanár pedagógus státuszban** maradjon, ne pedig nevelést és oktatást segítő (NOKS) alkalmazott legyen. Ezt sokan „csak” egzisztenciális, anyagi kérdésnek tekintik, de véleményünk szerint annál több: a könyvtárpedagógia létének egyik fontos eleme. A másik ok, amiért fontos: a könyvtárostanár teljes jogú és szerepű tagja legyen a nevelőtestületnek.
- A NAT-ok és a kerettantervek alakításában, munkabizottságaiban 2012-ig részt vettünk, képviseltük a könyvtárhasználat, az információs műveltség tantárgyköziségét, tanulás támogató funkcióját.

Szakmai fejlesztés

- Ami nagy változást hozott az egyesület életében is, az az **informatika** robbanásszerű fejlődése, amit 1986-ban még nem lehetett látni. Büszkén állíthatjuk, hogy a szakma „krémje” még a korai szakaszban konferenciákkal és pályázati lehetőségek kiharcolásával megalapozta ezt a továbblépést, paradigmaváltást. Ilyenek volt a szombathelyi és a gyöngyösi szakmai napok, amikor iskolai könyvtári szoftverekkel és digitális dokumentumokkal lehetett ismerkedni a '90-es évek elején olyan helyszíneken, ahol élen jártak az adott témában.

¹ <http://www.ktep.hu/elnokeg>

Hiánypótló kiadványok

- Az elmúlt kb. 10 évben az iskolai könyvtári szakma számára nem adott ki elméleti kiadványt más. A gyakorlati kiadványokat tekintve is jelenleg a KTE jár az élen. Korábban az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumnak (OPKM) és az Fővárosi Pedagógiai Intézetnek (FPI) volt vezető szerepe ezen a téren.

IFLA Iskolai könyvtári útmutató

- Az IFLA² nemzetközi kiadvány 2015-ös, 2. kiadásában való munka, amiben néhány példával a magyarországi iskolai könyvtárak pedagógiai gyakorlata is megjelent. A gyors magyar nyelvű kiadás – mely negyedikként jelent meg – a hozzá kapcsolódó kampánnyal (könyvajándéknapp, pályázat) széles körben tette ismertté Magyarországon.
- **Kis KTE könyvek** sorozat: Elméleti és módszertani továbbképzés és segédlet, szemléletformálás, a tanulás-tanítás támogatása, jó gyakorlatok megosztása, tanegységekhez-korosztályokhoz kapcsolódó feladatbankok. 2006-tól, eddig tíz kötetet jelentettünk meg. A kötetek szerepe és hatása többszörös. Egyszerre szolgálják a publikálási lehetőséget, a gyakorlat fejlesztését, a portfóliókészítést, a pedagógus minősítést és a (könyvtáros)tanárképzést. A könyvtárpedagógiai szemléletet és gyakorlatot ezek a kiadványok az évek során jelentősen formálták, a módszertani kultúrát emelték.
- Könyvtárpedagógiai kézikönyv kiadása (2003, 2018). Mindkettő nagyon fontos, mivel a könyvtárostanár-képzésben előszeretettel használják a felsőoktatási intézmények is.

Kollégák egész életen át tartó tanulásának támogatása, munkájának segítése

- **Rendszeres szakmai országos konferenciák** aktuális témákkal (pl.: új törvény, pedagógus előmenetel, NAT, tankönyvterjesztés, szakmai autonómia), évente legalább kétszer, 120-180 fős részvétellel. Igyekezünk mindig partnereket találni és fontos témákban együttműködni. Az OPKM-en túl a közelmúltban ilyen volt például a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala és a Digitális Pedagógiai Módszertani Központ.
- **Nyári Akadémiák:** Egyszerre szakmai továbbképzés és szakmai kapcsolatépítés, egy téma alapos, sokszempontú körüljárása és cselekvő tanulási helyzetek teremtése a kollégáknak. Több napos események, az alapításban is jelentős szerepet játszottak. Eddig 14 alkalommal szerveztük meg, de 2015 óta nem volt rá lehetőség anyagi okok miatt. Közülük kiemelkedő esemény volt, amikor 2009-ben a tehetség gondozás témával 4 napra beköltöztünk a Gandhi Gimnáziumba.

² IFLA: The International Federation of Library Associations and Institutions. A kiadvány fontos, nemzetközi irányadó szakmai dokumentum és hivatkozási alap.

- **KTE emlékérmek:** Egy kitüntetés, mely kifejezetten könyvtárostanárok munkáját köszöni meg. Az állami elismerések szűk lehetősége és a „szakmai mellőzöttség” miatt Bondor Erika elnöksége alatt, az egyesületi megalakulás 20. évfordulóján alapította az elnökség. Az évek során egyre több felterjesztés érkezik, egyre ismertebb és elismertebb lesz a díj. Sajnálatos viszont, hogy 2016–2018 között *Az év ígéretes könyvtárostanára* címre nem érkezett jelölés. Szakterületünkön is megmutatkozik a pedagógusok elöregedése.

társágukban maguk is megszerveződtek, mintaként használják a KTE-t

Demokratikus, átlátható működés

- **Folyamatos kapcsolattartás a tagsággal,** a szakmával: levelezőlisták, tagi körlevelek, kérdőívek, blog, honlap, Facebook. Ezeken napi szinten folyamatos eszmecsere zajlik, egymást segítik a kollégák, most pl. a digitális átállás kapcsán³ is nagy volt az aktivitás. Fontosak a visszajelzések és a támogató szerep.
- Az elkészült jogszabályi véleményezéseket, állásfoglalásokat közzétesszük honlapunkon.
- A tagság véleményének követése, fontosabb szakmai anyagokba, döntésekbe való bevonása.
- A különféle fórumokon aktívan és hozzáértően megnyilvánuló kollégákat igyekszünk bevonni az elnökségi munkába, ezzel is biztosítva a különféle tisztségekre, feladatokra az utánpótlást.

Az országhatáron kívüli sikerek

- Határon túli magyar iskolai könyvtárosok programjainkon való részvételét többször sikerült megszervezni, így „élesztő kovásként” térségükben maguk is megszerveződtek, mintaként használják a KTE-t. Törekszünk a kapcsolattartásra, az ő szakmai támogatásukra is, de ezen a területen több a feladat, mint amit elbírnunk.
- 2007-től aktívan részt veszünk az Iskolai Könyvtárak Világnapja (később nemzetközi hónapja) hazai eseményeinek szervezésében (honlap, felhívás, pályázatok).
- Tagjai vagyunk az IASL-nek (International Association of School Librarianship) kapcsolatot tartunk az IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) Iskolai könyvtári szekciójával. Az elmúlt években egy IFLA és egy IAL konferencián is előadással tudtuk képviselni hazánkat.

³ A koronavírus okozta járvány miatt 2020. március 16-tól elrendelt „tantermen kívüli digitális munkarend”-ről van szó. (A szerk.)

- A 2017-es wrocławai IFLA konferencián (a könyvtáros szakma legnagyobb nemzetközi eseményén) elfogadták előadásunkat, mely a KTE civil szakmai felelősségvállalásáról szólt.⁴ Az előadást azóta Lettországba is meghívták.
- A 2019-es dubrovnikai IASL konferencián pedig már 2 előadással is szerepeltünk.
- Mindezekkel szakmai sikereket, elismeréseket szereztünk a magyar iskolai könyvtáraknak, könyvtárostanároknak.

a legújabb NAT verzió már nemcsak arányában, óraszámában, de tartalmilag, strukturálisan is jelentős visszaesést jelent

5.1. NAT 2020 – EGY ÜGY, AMIRE NEM VAGYUNK BÜSZKÉK

Mint fentebb említettük, minden korábbi Nemzeti alaptanterv (NAT) és központi keret-tanterv kidolgozási folyamatában vett részt könyvtárpedagógus kolléga. (Sőt, az 1978-as tanterv előkészítéséből sem maradtak ki a könyvtárosok.) A kezdeményezésben és a munkálatokban közvetve vagy közvetlenül, formálisan vagy informálisan, az egyesület is részt vett. A tantervek közül az információs műveltség, a könyvtárhasználati tudás beépítése szempontjából az 1995-ös, vagyis az első NAT az, amit a legmodernebbnek tartunk. A következő változatok ugyan tartalmilag hoztak fejlődést, de arányában, szellemiségében folyamatos a visszaesés. Olyannyira, hogy a legújabb NAT verzió már nemcsak arányában, óraszámában, de tartalmilag, strukturálisan is jelentős visszaesést jelent. Ezt az egyesület a nyilvánosságra hozott anyaggal kapcsolatban így foglalta össze (*A Könyvtárostanárok...*, 2020):

1. Információ vs. digitális tartalom? A technika áll nyerésre a tartalommal szemben, elavult könyvtárképet képvisel a tanterv.
2. Az új, jelentősen megváltozott tantárgyi/tananyagstruktúra a szakma megkérdésezése és felkészítése nélkül készült, így nem bevezethető szeptemberig, de inkább utána sem.
3. Az alapozás nélküli elvárások az információhasználat területén ellehetlenítik az önálló tanulásra, az információval való etikus és kritikus munkára való felkészítést.
4. Eltűntek/hiányoznak alapvető fogalmak. Pl.: szerzői jog, katalógus.
5. Nem szolgálja az olvasóvá nevelést.

1995-ben nagy fejlődés volt, hogy a korábban a magyar nyelv tantárgyhoz kötöttség kiegészült az informatikai kapcsolatokkal, közös műveltségterülettel jelent meg. A könyvtárakban elsőként jelentek meg a számítógépek, majd az internet is, sőt a könyvtárak is megjelentek az interneten. Az információ rendszerezésével, szolgáltatásával kapcsolatos tudás a könyvtártudományban gyökerezik. Vagyis az informatika és a könyvtártudomány sok szálon összefonódik, miközben a könyvtárak a hagyományos forrásokat sem engedték el. Ez jól

⁴ <http://www.ktep.hu/WLIC2017>

mutatja az információval, a könyvtárakkal való munka kétféle alapozási szükségletét. Hiszen egyszerre kell tudni a szavakkal és a struktúrákkal, folyamatokkal, elektronikus eszközökkel dolgozni. Ez a szakmailag megalapozott irány a gyakorlatban ütközött akadályokba is. A magyar-tanárokkal sok esetben könnyebb volt az együttműködés. Részben a hagyományok miatt, részben a hagyományos könyvtárkép miatt, melyek a könyvtárakat a szépirodalmi olvasmányokhoz kötik. Emellett viszont számos iskolában az informatikatanárral is sikerült a hatékony közös munkát kialakítani. Egy másik típusú akadály, hogy a mai magyar iskolarendszer még mindig nem képes adminisztratív (sem) kezelni azt, hogy egy tantárgy tanításában több, eltérő szakos pedagógus vesz részt. Ez a két tantárgyi befogadás a 2020-as NAT-ban majdnem teljesen eggyé sorvadt. Az informatikában alig maradt valami, és a *könyvtár* szó is eltűnt. A magyarba pedig nem került át minden, korábban az informatikában lévő követelmény.

Az információ- és könyvtárhasználatra való felkészítésnek viszont, ahhoz hogy az önálló tanulást támogatni tudja, a fenti két befogadó tantárgyi alapozáson túl keresztantervi követelményként is érvényesülnie kell. Vagyis a tanterv elején a közös követelmények, kulskompetenciák között is meg kell jelenjen. Az ebben való jelenlét is folyamatos csökkentésen, szűkítésen ment át. Gyakorlatilag a digitális tartalomra szűkítették. Ez alapvetően jellemzi a folyamatot, hogy nem képes információban, információforrásban, információs eszközben gondolkodni. Ehelyett hol kiemeli, hogy nyomtatott és digitális forrás, hol csak, és egyre jobban csak a digitális forrásra szűkít. Miközben a tanulás és munka során az információ a fontos. Annak hordozója másodlagos. Kell ismerni azok használatát is, de ha csak arra fókuszálunk, akkor a tudás eszközfüggő marad, nem lesz az új technológiákra konvertálható.

Az új NAT első hírére egyesületünk várta a könyvtárpedagógus kolléga felkérését, majd több helyen kezdeményezte azt. Választ sem kaptunk még arra sem, hogy van-e a nagy létszámú stábben kollégánk. Az eredmények egyértelműen azt mutatják, hogy nem volt. Minden nyilvánosságra került szövegváltozathoz készítettünk véleményt, szövegszerű javaslatot. Ezt több csatornán is igyekeztünk eljuttatni az érintettekhez. Ebben a minisztérium könyvtári osztálya is partner volt. Eredménye viszont nem lett.

*a tudás eszközfüggő
marad, nem lesz az új
technológiákra
konvertálható*

6. SZAKMAI KAPCSOLATOK

A 34 év alatt sokféle szervezettel működtünk együtt. Az összességében megállapítható, hogy kettős kötődésünk ugyan látszik a partnerek listáján, de a könyvtári hangsúly mégis erősebb köztük. Emellett tapasztalható az is, hogy a személyi összefonódások (munkahely, más szervezeti elköteleződés) irányában gördülékenyebb az együttműködés.

Természetesen állandó a kapcsolat az MKE-vel, melynek ma is tagjai vagyunk. Az azonos célközönség miatt ezen belül is különösen a Gyermekkönyvtáros szekcióval. Emellett kiemelendő az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (OPKM), mely az iskolai könyvtárakért is tevékenykedő intézmény és az egyesület háttérbázisát biztosította és biztosítja. A megyei pedagógiai intézeti könyvtárak is fontos bázist jelentettek, amíg még léteztek.

A könyvtári szervezetek és intézmények mellett gyakran voltak közös programjaink az olvasásért tevékenykedő szervezetekkel, kiemelten a Magyar Olvasástársasággal (HUNRA) és a magyar IBBY, HUBBY-val.⁵

Újra erősödőben vannak a nemzetközi ernyőszervezeteinkkel való kapcsolataink (IASL és IFLA Iskolai könyvtári szekció), de ezek fenntartása nyelvi, anyagi és kapacitásbeli problémák miatt nem tud igazán kiteljesedni.

A pedagógus szervezetek, intézmények közül a Magyar tanárok Egyesületével (ME), a Történelemtanárok Egyletével (TTE) és a Tankönyvesek Országos Szövetségével (TANOSZ) van jó kapcsolatunk, de a közös aktivitásunk száma kevés. Az iskolai könyvtár és a könyvtárpedagógiai tevékenység az iskolai élet minden területéhez kapcsolódik, így jó lenne, ha más tanáregyesületekkel is lehetne kapcsolatunk, közös munkánk. Ezekre egy-egy példa van, de egyik sem gyökeresedett meg. Ezen a területen nagy lökést adott a Civil Közoktatási Platform (CKP), melyben nemcsak pedagógus, de szülői és diákszervezetekkel is dolgoztunk együtt. Új kapcsolatokat, új szempontokat adott munkánkhoz a CKP és bízunk benne, hogy az iskolai könyvtárak, a könyvtárostanárok szempontjait sikerült mások gondolkodásában is elhelyezni, specifikálni.

Fontos együttműködési terület még a felsőoktatás, különösen a könyvtáros- és a tanárképzés. Velük a korai időszakban előbb kapcsolata volt az egyesületnek.

Az együttműködők sorából természetesen nem maradhat ki az irányítás, a minisztérium sem. Ebből szükségszerűen hol egyhez, hol többhöz is kapcsolódunk. Az elmúlt évtizedek általános tapasztalata, hogy a kultúrpolitika, a „könyvtári osztály” jobban érti az iskolai könyvtárak funkcióit, gyakran kérnek, fogadnak az egyesülettől véleményeket, szakmai dokumentumokat. Az iskolai könyvtárak fenntartása viszont az oktatási szféra feladata, hiszen azt szolgálja, vagyis az igények és a források innen származnak. Mégis a velük való kapcsolat gyengébb. Többször volt alkalom tárcaközi bizottsági ülésen megvitatni az iskolai könyvtárak ügyeit, de ilyenre 2010-ben került sor utoljára. Azóta hiába kezdeményezzük.

6.1. Civil összefogás

A közoktatásban az elmúlt években, a 2011-től történő változások, a fokozódó központosítás, pénzkivonás, tananyagnövelés, egytankönyvűség sokak szerint jelentős károkat okoz. Ez ellen 2012-től többször voltak megmozdulások, ezek közül a legjelentősebb a 2015-ös *Tanítanék mozgalom* volt, mely mögé szakmai háttérként beállt egy civil összefogás, a *Civil Közoktatási Platform* (CKP). A mozgalom oktatáspolitikai kérdéseket tematizál, így szükségszerűen politikai vonatkozásai is vannak. Így a KTE elnöksége csak a tagjai között végzett online szavazást követően csatlakozott a mozgalom szakértői háttérét adó civil szervezeteket tömörítő hivatalosan/jogilag nem formalizált platformba, melynek 59 szervezet a tagja.

*a kultúrpolitika, a
„könyvtári osztály”
jobban érti az iskolai
könyvtárak funkcióit*

⁵ A Gyermekkönyvek Nemzetközi Tanácsa (International Board on Books for Young People) és magyar tagszervezete

Amit tettünk, a CKP tagszervezeteként tettünk: információk közvetítése tagságunknak, közös jogszabály-veleményezés, szakmai anyagok kidolgozása, részvétel tüntetéseken, oktatáspolitikai témák a KTE rendezvényeken. Célunk, hogy segítsük megérteni a könyvtárostánároknak, hogy ehhez nekik is van közük! Rajtuk is múlik, hogyan tudják ezt saját helyzetükre lefordítani, saját munkájukat ezen a szemüvegen keresztül értékelni, hogyan tudnak könyvtárostánárként a célokért tenni.

Ezen események érdekes és fontos egybeesése volt, hogy ekkor jelentettük meg magyarul az *IFLA Iskolai könyvtári útmutatót*, mely az iskolai könyvtár legfőbb céljaként a felelős állampolgárrá nevelést fogalmazza meg. Az Útmutatóban és a CKP-ban megfogalmazott értékek, majd a *Kockás könyv* közös elemzése (pl.: *Dömsödy*, 2018b) felerősítette azt a megközelítést, hogy az iskolai könyvtár, a könyvtárpedagógia nemcsak a könyvtárosok ügye és nem önmagáért való, hanem egy pedagógiai környezetben kell érvényesülnie, azzal összhangban, de az általános értékeket szem előtt tartva. Ennek érdekében a könyvtárostánároknak szerepet kell vállalniuk az iskola minden ügyében, és új módszereket kell találniuk a tanulókkal, pedagógusokkal, döntéshozókkal és a szülőkkel való együttműködésben.

A CKP – és benne a mi aktivitásunk – is jelentősen visszaesett, de a rövid és mozgalmas 1-2 évnek is sok hozadéka volt: új pedagógus szakmai partnerekre lettünk, és diák- és szülői szervezetekkel is kapcsolatba léptünk, ami korábban hiányzott egyesületünk életéből. Az iskolai könyvtár téma volt az oktatási vitákban, szakmai anyagokban. Erősödik az a tudatunk, hogy a könyvtár a demokráciát szolgálja. Emellett pedagógus tudatunk, kettős kötődésünk is erősödött. Az iskolai könyvtár elsősorban az oktatásé, ami ott zajlik, az hatással van munkánkra közvetve vagy közvetlenül. Továbbá pedagógusként felelősségünk van az iskoláért, a tanulóért általában is. Egyszerűbben mondva: nemcsak akkor nyilvánítunk véleményt, ha az iskolai könyvtár szó szerepel egy javaslatban, hanem akkor is, ha az iskolát általában érinti. Felvállaljuk felelősségünket az egész iskolarendszerrel kapcsolatban, legyen szó például az iskolatípusokról, az érettségi struktúrájáról, az egytankönyvű rendszer bevezetéséről, a SNI-BTMN tanulókról... Kiléptünk a komfortosabb zónából (megszokott partneri körünkből) céljaink érdekében, új felületet találtunk, ahol tehetünk az iskolai könyvtárak presztízsnöveléséért, értékeinek, hasznának megmutatásáért.

*szerepet kell vállalniuk
az iskola minden
ügyében, és új módszere-
ket kell találniuk*

7. ÖSSZEZÉS

Mit írhatnánk összegzésül, ami majd egy későbbi visszatekintő írás kezdete lehet? Az elmúlt hivatalosan 34, de inkább 50 év legfontosabb folyamata a szakma, a könyvtárostánárság öntudatra ébredéséről, önmeghatározásáról, útkereséséről szólt. Ebben jelentős szerepe volt a civil szakmai szervezetünknek. Annak szervezeti, elnevezésbeli változásai is jól mutatják a szakaszokat. Szakmai identitásunk már megtaláltunk. Hisszük, hogy a könyvtárosság és a tanárság metszetében egy önálló szakma van, sajátos eszközökkel és módszerekkel, de egyértelműen a nevelés, oktatás szolgálatában. Nem véletlen idézzük folyton Balogh Mihályt:

Könyvtáros? Tanár? Könyvtárostanárr! Hisszük, hogy a kornak megfelelő könyvtárral működő iskola jelentősen többet nyújt a diáknak, a pedagógusnak és így a társadalomnak is. Egyesületünknek azon kell még sokat dolgoznia, hogy ennek szellemi, személyi és tárgyi feltételei is biztosítottak legyenek.

IRODALOM

- Balogh Mihály (2012): *A magyar könyvtárostánárok egyesületi élete 1986-tól 2012-ig.* (Kis KTE könyvek, 6.), Bp., KTE, 113 o.
- Bondor Erika (2005): *Gondolatok a Könyvtárostánárok Egyesületéről.* In: Könyv és Nevelés, 2. sz., 40–45. o. Letöltés: http://www.tanszertar.hu/eken/2005_02/bondor.htm (2019. 05. 06.)
- Dömsödy Andrea (2018a): *A könyvtárpedagógia elmélete és gyakorlata. Második kísérlet a téma összefoglalására.* Bp., KTE, 312 o.
- Dömsödy Andrea (2018b): Merre menjen a közoktatás könyvtára? In: *Könyv Könyvtár Könyvtáros*, 3. sz., 3–10. o., Letöltés: <http://ki2.oszk.hu/3k/2018/07/merre-menjen-a-kozoktat-as-konyvtara/> (2019. 03. 11.)
- Dömsödy Andrea és Pataki Marianna (szerk., 2019): Introduction of the Hungarian school library system. Can library pedagogy programs save us? In: Branch-Mueller, J. L. (szerk.): *Proceedings of the 48th Annual Conference of the International Association of School Librarianship and the 23rd International Forum on Research in School Librarianship Dubrovnik, Croatia.* Edmonton, Canada: University of Alberta, 2019.10.08. 13. Letöltés: <https://journals.library.ualberta.ca/slw/index.php/iasl/article/view/7409/4306> (2020. 05. 17.); DOI: <https://doi.org/10.29173/iasl7409>
- Homor Tivadar (1997): Stratégiai lépésváltás az egyesületté válás küszöbén. In: *Könyvtári Levelező/Lap*, 5. sz., 15–16. o., ill. ua.: Módszertani Lapok. Könyvtárhasználatban, 1. sz., 32–33. o.
- A Könyvtárostánárok Egyesületének véleménye a 2020-as Nemzeti alaptantervről és a kapcsolódó kerettantervekről.* (2020. 03. 06.) Bp., KTE, 5 o. Letöltés: https://drive.google.com/file/d/1FPr_9-PyBV5wV3REVkzctiwIGtto4T/view (2020.05.01.)
- Publikációk a Könyvtárostánárok Egyesületével kapcsolatban. (2018.11.27.) In: Dömsödy Andrea (szerk.): *A Könyvtárostánárok Egyesületének honlapja.* Bp., KTE, <<http://www.ktep.hu/publik>> (2019. 03. 30.)
- Szakmári Klára - Dömsödy Andrea (2011): A Könyvtárostánárok Egyesületének elnökségi programja 2011–2013. In: Dán Krisztina – Fehér Miklós (szerk.): *Korszerű könyvtár. Finanszírozás – gyarapítás – menedzsment.* Bp., Raabe, aug., Z 4.6, 6 p.
- Ugrin Gáborné (1986): A Magyar Könyvtárosok Egyesületében. Együtt az iskolák képviselői. In: *Pedagógusok Lapja*, 20. sz., 8. p.